

Перш за все, кримінальне провадження є змістовою характеристикою процесуальної діяльності, представляючи собою сукупність усіх процесуальних дій, спрямованих на досягнення конкретного результату. Водночас, кримінальне провадження може бути охарактеризоване як процесуальна форма діяльності на окремому етапі кримінальної процесуальної діяльності, що визначається його функціональним призначенням і завданнями, що підлягають вирішенню. Відповідно кримінальне провадження виступає структурним елементом кримінальної процесуальної форми, за умови, що остання розглядається як передбачений законом єдиний порядок здійснення кримінальної процесуальної діяльності.

Аналіз визначення терміна “кримінальне провадження”, закріпленого в п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України дає підстави для висновку про те, що термін “кримінальне провадження” за обсягом визначення у цій нормі є більш вузьким, ніж це впливає з фактичного змісту самого кодексу, який і регулює порядок цього провадження. Адже крім досудового розслідування (у визначенні п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України) та судового провадження (у визначенні п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК України) до змісту кримінального провадження входять також відновлення матеріалів кримінального провадження (розділ VII); виконання судових рішень (розділ VIII) тощо.

Онуфрієнко Г.С., доцент кафедри загальної мовної підготовки Запорізького національного технічного університету, доктор філософських наук, доцент

ПАРАДИГМАТИЧНА ПАНОРАМА СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Різні термінологічні простори, відбиваючи концептосфери відповідних галузей, постійно, проте різними темпами й траєкторіями, еволюціонують, взаємодіють і навіть утворюють суміжні зони, котрі набувають статусу гібридних. Ці різні за масштабами і сутністю процеси асоціативного групування термінів складають парадигматичну панораму термінології,

аналітичний опис якої лінгвістичними категоріями є актуальним, теоретично цінним та практично значущим як для загального термінознавства, так і для прикладного мовознавства, спеціальної номінації та спеціальної мовної комунікації. Мета цього дослідження – простежити й лінгвістично описати види парадигматичних відношень у різних стратах юридичної термінолексики з урахуванням її динаміки.

У наукових працях із теорії номінації українських (Ф. Бацевич, М. Кочерган, В. Манакін та ін.) і російських лінгвістів (О. Кубрякова, В. Лейчик, Д. Лотте та ін.) доведено, що знаки природних мов співвідносяться з поняттями у двох векторах: у парадигматиці (вертикальна вісь, асоціативні відношення) – як номінативні знаки та синтагматиці (горизонтальна вісь, лінійні відношення) – у складі предикативних знаків. Ілюстрацією парадигматичних відношень у термінології виступають різні класи термінологічних одиниць: один і той же термін може входити на засадах різноманітних асоціативних зв'язків (наприклад, загальне – часткове, подібне – протилежне тощо) у різні лексико-семантичні парадигми, зокрема, гіперо-гіпонімічні, синонімічні, антонімічні, омонімічні, паронімічні.

Гіперо-гіпонімічні відношення є провідними в системі парадигматики як у відносно специфічній, так і в абсолютно специфічній групах юридичної термінолексики з урахуванням їх ролі у спеціальній комунікації. Саме родо-видові відношення тематично структурують та ієрархізують галузеву термінологію. Наприклад, термін *право* як базовий гіперонім, доповнений додатковими значеннєвими ознаками, утворює парадигму ієрархії на засадах логіко-семантичного підпорядкування: *право* → *банківське (вексельне, виборче, договірне, доказове, загальне, заставне, звичаєве, консульське, міжнародне, цивільне) право* (перший ступінь ієрархії); *міжнародне право* → *адміністративне (економічне, космічне, кримінальне, публічне, торгове, фінансове) міжнародне право* (другий ступінь ієрархії).

Полісемія в термінології – особливий вид парадигматичних відношень на основі семантичних асоціацій. Наприклад, у кримінальному, авторському, цивільному праві та в економічній сфері іменниковий термін *виконавець* функціонує з різним поняттєвим змістом, що фактично підтверджується: один і той же

концепт у суміжних сферах звузив своє значення в умовах спеціалізованої галузі. Порівняємо: *виконавець* – це “співучасник злочину” у кримінальному праві; “особа, котра виконує певним чином твір літератури або мистецтва” в авторському праві; “юридична чи фізична особа, яка виконує роботи чи надає послуги споживачам” у цивільному праві; в економічній сфері – це “підприємство, організація, установа чи громадянин-підприємець, які виконують роботи чи надають послуги”. Порівняльний аналіз дефініцій переконує, що тільки у цивільному праві та економічній сфері майже не відбувається галузева спеціалізація, а навпаки – спостерігається реалізація одного і того ж термінологічного значення.

Українські терміни-неологізми на дефінітивному рівні у різних галузях права досліджують і юристи (зокрема, А. Красницька, О. Онуфрієнко, В. Радецька, С. Чернявський, І. Усенко та ін.), і лінгвісти (наприклад, Г. Онуфрієнко, О. Сербенська, Л. Туровська та ін.). Поміж термінологічних неологізмів найбільшу групу складають ті, що є похідними на питомому ґрунті від лексичних запозичень із мертвих та живих європейських мов (наприклад, *апелювач, кіберзлочин, мажоритарник*), і найменша – похідні від питомих основ за допомогою формантів із міжнародного фонду (наприклад, *античинник, підписант, гіперзростання*). Група лексичних запозичень – це термінологічні неологізми (наприклад: у міжнародному економічному праві – *франчайза (франшиза)*, у цивільному праві – *лізинг, секвестр* тощо). Активно з’являються нові гетерогенні терміни. Серед них, зокрема, в кримінальному праві – *кримінальне провадження, судовий розпорядник; дистанційне судове розслідування, єдиний реєстр досудових розслідувань*; у цивільному праві – *заповіт подружжя; страховий сертифікат*; у фінансовому праві – *афілійована особа, асоційована компанія, пов’язана особа, розміщення відходів*. З’явилися навіть нові спеціальні галузі права, наприклад, корпоративне, інформаційне, міжнародне космічне право. Актуалізувалися й окремі поняття та відповідно терміни (*суд присяжних, гуманітарна інтервенція*). Інформаційна ера розвитку глобальної економіки поповнилася такими запозиченими з англійської мови неологізмами: *вузли метрополій, інформаційний капіталізм, інформаціонізм*,

мережеве суспільство, міжмозкова творча комунікація, ноосферо-космічна цивілізація. Їх новизна є очевидною для носіїв української мови.

Отже, здійснене в парадигматичній площині лінгвістичне дослідження сучасної юридичної термінологіки, засвідчуючи системність її організації (та міру/ступінь цієї системності) в лексико-семантичних асоціаціях, дозволило виявити в групі абсолютно специфічної (вузькоспеціальної) лексики такі провідні (основні) напрями семантичної організації номінативних знаків, як гіперо-гіпонімія, антонімія, абсолютна синонімія. У групі відносно специфічної лексики більш поширені полісемія, неповна синонімія, омонімія, паронімія. Серед неологізмів в юридичній сфері домінують утворені в синтаксичний спосіб. Неологізми поповнили галузеві терміни на позначення осіб як суб'єктів, процесуальних документів, процесуальних ознак тощо.

Супрун Д.М., доцент кафедри іноземних мов Національної академії внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент

СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ознайомлення зі структурно-семантичним значенням лексичних одиниць, їх пояснення, формування більш чіткого розуміння юридичної термінології сучасної української мови сприяє уникненню семантичних помилок, розширенню експресивності мови. У процесі структурування фрагментів мовних систем розкриваються зв'язки між юридичними термінами, їх закономірності.

Юридична лексика маніфестує поняття та явища соціально-політичної сфери і як жодна інша частина словникового складу мови найтісніше пов'язана зі змінами, що відбуваються в суспільному житті народу. Терміносистеми перебудовуються разом зі зміною певної суспільно-історичної формації, і оскільки юридична термінологічна система – одна з найбільш рухомих частин лексичного складу мови, то увага до вивчення саме